

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: [659.3+659.4]:070(043)

CIUMACENCO VALENTINA

INTERACȚIUNI MODALE ÎN DISCURSUL POLITIC

571.02. Comunicare și relații publice

AUTOREFERATUL
tezei de doctor în științe ale comunicării

Chișinău, 2018

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Comunicare și Teoria Informării a Facultății Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova.

Conducător științific:

MORARU VICTOR, m.c. al AȘM, dr.hab. în politologie, prof.univ.

Referenți oficiali:

1. **CONDREA IRAIDA**, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
2. **ȚURCANU DUMITRU**, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Componența consiliului științific specializat:

1. **RUSNAC GHEORGHE**, doctor habilitat în istorie, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei – *președinte*
2. **GUZUN MIHAIL**, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – *secretar științific*
3. **STEPANOV GEORGETA**, doctor habilitat în științe ale comunicării, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
4. **CINCILEI CORNELIA**, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
5. **DOROGAN VALENTIN**, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Susținerea va avea loc la **3 iulie 2018, ora 15:00**, în ședința Consiliului științific specializat **D 30 571.02 - 01**, din cadrul Universității de Stat din Moldova, mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 60, MD -2029, Republica Moldova, blocul central, aula 421.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 29 mai 2018.

Secretar științific al Consiliului științific specializat

GUZUN Mihail
doctor în filologie,
conf. univ.

Conducător științific

MORARU Victor
m.c. al AȘM, dr. hab.
în politologie, prof.univ.

Autor

CIUMACENCO Valentina

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Ca domeniu relativ nou, modern și dinamic al științelor comunicării, dezbaterile științifice axate pe identificarea particularităților actuale ale discursului politic au sporit interesul pentru un studiu aprofundat al semnificațiilor și efectelor modale în comunicarea politică ca o reflecție a gradului de raportare a conștiinței politice și a acțiunii sociale la pragmatica comunicării.

Realitățile social-politice și comunicaționale din ultimele decenii au dus la consolidarea ideii că analiza discursului politic, abordat, în mod tradițional, din perspective politologice, ideologice, psihologice, sociologice, ar prezenta un interes aparte și datorită interpretării sale din perspectiva lingvistică și comunicațională. În lista extinsă a fenomenelor lingvistice relevante pentru studierea discursului politic sunt evidențiate modalitatea, deicticele personale și actele de limbaj. Tocmai aceste subdomenii intenționează să le abordeze lucrarea noastră, prin aprofundarea, în mod special, a problemei categoriei modalității, raportată la încercarea de a descifra discursul politic.

Prezența atitudinii obiective/subiective, diversitatea strategiilor modale reclamă, indiscutabil, o nouă optică de abordare a comunicării în sfera politicului. Prin urmare, *modalitatea* din discursul politic se transformă într-o componentă verbală a actorului politic contemporan prin intermediul căreia acesta își asigură și își construiește un capital de imagine, relevând ”identitatea modală” a candidatului politic [6, p. 127].

Categoria modalității este legitim repusă în discuție în condițiile admiterii aportului unor discipline tangente sau interferente lingvisticii în clarificarea fenomenelor comunicaționale. Sub semnul demersurilor interdisciplinare din ultima perioadă, modalitatea devine un teren al întâlnirilor și al confruntărilor conceptuale, metodologice și terminologice în stare să pulverizeze limitele dintre științele limbajului și științele gândirii și comunicării.

Acest fenomen al prezențelor multiple și variate, explicite și implicite, ale vorbitorului în comunicarea cu sine și cu interlocutorii săi a polarizat mai ales interesul unor discipline noi din sfera teoriei comunicării, precum logica modală, psiholingvistica, sociolingvistica, filosofia limbajului, lingvistica politică etc. Presiunea acestora asupra lingvisticii ultimilor decenii a determinat o vitalizare fără precedent a investigațiilor în domeniul modalității, concretizate în obținerea unor descrieri multilaterale, adoptarea sau adaptarea de terminologie, diversificarea metodelor de cercetare, multiplicarea tipurilor de modalități, refacerea cu obstinație a clasificărilor etc.

Întemeierea logică a modalității și progresul cercetărilor în logica modală au susținut reorientarea spre logică în abordarea modalității ca problemă de semnificație, iar evoluția lingvisticii cognitive și a teoriei generative au menținut în interiorul lingvisticii abordarea laturii expresive a modalității.

În situația conjuncturală, când publicul distinge, alături de valorile politice, „personalitățile lingvistice” ale politicienilor, rolul *modalității* în discursul politic a devenit unul de actualitate incontestabilă.

Astfel, cercetarea subiectului pe care ni l-am propus poate să contribuie la soluționarea unor probleme de ordin teoretic și aplicativ din perspectivă comunicativ-pragmatică, din care face parte și analiza cognitivă a situațiilor contextuale și intertextuale ale discursului politic. Reieșind din aceste considerente, susținem că studiul nostru este unul actual și oportun.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de studiu.

Din perspectivă lingvistică, studierea discursului politic a cunoscut o amploare fără precedent în ultimele decenii, regăsindu-se frecvent în cercetările consacrate tipologiilor textuale/ discursive (J. Adam 2005; D. Maingueneau 2005), în analize de discurs (A. Reboul și Moeschler J. 1998) sau în abordări cognitiviste, cu accent pe metaforele conceptuale din discursurile prezidențiale americane (G. Lakoff 1992; A. Musolff 1995; A. Cienki 2005; A. Niculescu-Gorpin 2010). Domeniul interdisciplinar al analizei discursului politic este dominat în primul rând de lingviști (P. Chilton 1985, 1987, 1988; J. Wilson 1999; R. Wodak și Menz F. 1990), în timp ce studiile care țin de științele politice s-au concentrat pe comunicare și retorică (L. Bitzer 1981; S. Chafee 1975; D. Graber 1981; D. Swanson și Nimmo D. 1990 etc.).

Sub aspect metodologic, în spațiul european predomină studiile de analiză statistică, lexicometrică, prin care este vizată frecvența cuvintelor în discursurile politice, focalizate în special pe discursurile prezidențiale. Fie că s-au concentrat pe discursurile unui singur președinte Fr. Mitterrand (P. Hubert și Labbe D. 1990), în diacronie, sau pe analiza comparativă a discursurilor mai multor președinți francezi J. Chirac, F. Mitterrand, Ch. de Gaulle, G. Pompidou, V. Giscard d'Estaing (D. Mayaffre 2004); Royal și Sarkozy (R. Boicu 2012).

În spațiul cultural românesc, discursul politic este abordat prin prisma comunicării politice (C. Sălăvăstru 1999, A. Stoiciu 2000), a relației limbaj-politică (R. Zafiu 2007), dar și pragmalingvistic, caz în care a vizat subtipuri diverse: conferințe și declarații de presă ale liderilor politici (L. Hoarță Cărașu 2008), dezbateri parlamentare (L. Ionescu - Ruxăndoiu 2009), confruntări televizate între candidații la președinție (R. Haineș 2002; A. Niculescu-Gorpin 2009).

În spațiul cultural autohton, discursul politic este abordat prin prisma comunicării mediatice și politice. Cercetări valoroase în acest domeniu prezintă lucrările lui V. Moraru (1995, 2001, 2006); C. Marin (1998, 2002); Gh. Rusnac și P. Frunțașu (2002) ș.a. Studiile respective cuprind analize directe sau complementare, temeinice sau sumare, asupra formelor de antrenare și participare a instituțiilor de presă în sfera politică. Concomitent, de remarcat, importante referințe la problemele actuale ale jurnalismului și științelor comunicării în contextul democratizării societății prezintă lucrările autorilor precum V. Moșneaga, G. Stepanov, M. Guzun, M. Lescu, D. Țurcanu, N. Țurcan, A. Dumbrăveanu ș.a.

Prin prisma comunicării politice, a relației limbaj-politică, discursul politic a fost abordat de către A. Guțu, A. Bondarenco, I. Condrea, L. Zbanț, C. Cincilei ș.a. Alte cercetări efectuate la hotar dintre lingvistică și științe ale comunicării au fost realizate de cercetători, între care: V. Dorogan, S. Corniciuc, A. Zavadschi, S. Grossu ș.a.

Printre cercetătorii din Republica Moldova, care s-au ocupat de problema modalității, în general, pot fi menționați: A. Ciobanu (1960, 1969), E. Prus (1998, 1999, 2014) și E. Zgârcibabă (2008) - în studii speciale, precum și alți cercetători: Al. Dârul (1992, 1999, 2012), E. Ungureanu (1998, 1999, 2004), I. Condrea (1999), I. Bărbuță (1992) ș.a., care au abordat problema modalității tangențial.

Încercările de elucidare a problemei modalității și a efectelor acesteia în discursul politic au oferit un teren propice pentru ample cercetări internaționale în acest

domeniu D. Badran (2002), M. Saraceni (2003), A. Хоецял (2003), M. Arsith (2005), C. Smeciu (2005), Ю. Тагильцева (2006), R. Voicu (2008, 2012), L. Ionescu-Ruxăndoiu (2009), K. Bista (2009), O. Dontcheva-Navratilova (2010), E. Maks și Vossen P. (2010), K. Shayegh (2012), M. Angheluță (2014), S. Țigriș (2014), L. Zakalashvili și Avagyan N. (2016), M. Milkovich și Sitarica A. (2017) ș.a.

Definitivarea investigațiilor asupra studiilor științifice ce abordează diverse aspecte ale problemei modalității ne permit să concluzionăm că unele aspecte ce sunt de o importanță relevantă pentru prezenta lucrare, rămân insuficient studiate, anumite interpretări sunt incomplete, altele poartă un caracter controversat, de aceea se cer a fi precizate.

Scopul și obiectivele cercetării derivă din esența materialului cercetat. În baza sintezei studiilor și cercetărilor efectuate, lucrarea își propune să elucideze resursele modale utilizate în discursul politic, interferențele acestora, inclusiv manifestările modalizatorilor și efectul lor comunicativ-pragmatic în câmpul discursivității politice.

Luându-se în considerare complexitatea problematicii, ne-am propus relevarea unui set coerent de principii ce ar constitui fundamentul teoretic al domeniului în cauză. Actualizarea și aplicarea acestuia într-o analiză concretă marchează importanța modalizatorilor în sistemul lingvistico-politic.

Realizarea scopului menționat impune următoarele obiective:

- a sintetiza abordările conceptuale ale discursului politic în plan multiaspectual;
- a delimita direcțiile fundamentale de cercetare a modalității;
- a interpreta conceptul de modalitate ca parametru esențial al organizării discursului politic;
- a specifica particularitățile interrelaționării dintre argumentare și modalizare;
- a evidenția statutul aparte pe care limbajul îl deține în interiorul comunicării politice, prin prisma celor două valori: obiectivitatea și subiectivitatea modală;
- a reliefa structura formală a paradigmatelor pronomelor personale și ale indicilor subiectivității în discursul politic;
- a identifica resursele modale utilizate de actorii politici la prezentarea programelor politice;
- a preciza caracterul strategiilor modale în dezbaterile electorale televizate.

Metodele cercetării științifice țin de obiectivele urmărite și de particularitățile faptelor de limbă luate în discuție. În acest scop am apelat la diverse metode de cercetare, cantitative și calitative. La studierea problemelor teoretice ale modalității am utilizat următoarele metode: documentarea științifică, sinteza și analiza, metoda tipologică, metoda inductivă și cea deductivă.

Conștienți de complexitatea fenomenului lingvistic studiat și de eterogenitatea materialului propus spre examinare, am considerat oportun aplicarea metodelor inductive și deductive, care ne-au asigurat identificarea fenomenelor discursive inerente modalității și sintetizarea acestora într-o formulă generalizatoare. La nivel empiric, datorită metodei observării directe, au fost stabilite principiile referitoare la funcționalitatea, perceperea și impactul *modalității* în cadrul discursivității. Am recurs, de asemenea, la metoda analizei comparate în ceea ce privește studierea *modalității* în diferite tipuri de discurs politic, metoda statistică (o varietate a metodei cantitative), la cea a analizei cognitive, a analizei de conținut și a analizei contextuale a discursului politic. Am considerat întemeiat a include în cercetare secvențe din discursurile liderilor politici nu doar din Republica Moldova, dar și din SUA, Marea Britanie,

România. Acest fapt ne-a permis să observăm rolul și efectele utilizării modalizatorilor în discursul politic în plan comparativ, apelând, astfel, la observația și comparația, studiul de caz, ca tehnici de cercetare calitativă.

Noutatea și originalitatea științifică. Actualitatea și oportunitatea investigației noastre au fost determinate de faptul că lucrările existente în țară se referă, în linii generale, la aspectele efectelor comunicării și marketingului politic, tratând doar sporadic sau izolat elementele de structură lingvistică a discursului politic. Autorii acestor lucrări sunt cel mai adesea politologi, sociologi, specialiști în comunicare sau în mass-media, scopul lor fiind orientat preponderent spre analiza fenomenului politic. De aceea, o cercetare de genul celei propuse de noi ni se pare nu numai actuală, ci și necesară. Nu vom neglija imaginea omului politic, dar ea este studiată ca o componentă esențială, care rezultă din structura discursului, intenția noastră fiind aceea de a completa printr-o analiză riguroasă a discursului politic, abordat interdisciplinar din perspectivă modală, sperând ca prin noutatea perspectivei să suplinim un gol în analizele dedicate subiectului atât de controversat din societatea modernă, care a căpătat, pe parcursul timpului, „une réputation bien établie d’obscurité” (o reputație profund marcată de obscuritate (trad.n.)) [20, p.73].

Caracterul științific novator al lucrării rezidă în reconsiderarea unor postulate terminologice tradiționale, fapt care a permis elucidarea aspectului comunicativ-pragmatic a modalității în discursul politic. Studiul de față reprezintă o primă investigație cu caracter integrator, multidimensional, interdisciplinar a construcțiilor modale în materie discursivă și a efectelor pe care le comportă acestea în discursul politic. În această ordine de idei, teza sondează contextul social și comunicațional ce favorizează întrebuintarea modalizatorilor în discursul politic. Noutatea lucrării se sprijină și pe abordarea aspectului contextual și semantico-lingvistic în discursurile de investiție ale liderilor politici și analiza strategiilor modale utilizate de aceștia în dezbaterile electorale. Este, de asemenea, o primă tentativă de propunere a unui model de analiză/interpretare/abordare a fenomenului studiat în discursul politic actual.

Problema științifică importantă rezolvată în domeniul de investigație rezidă în relevarea importanței utilizării construcțiilor modale într-o anumită cheie, cea a certitudinii/posibilului/imposibilului/necesarului/contingenței etc., ce contribuie la organizarea textuală, devenind unele dintre cele mai adecvate instrumente utilizate în discursul politic pentru a reda poziția și viziunea actorului politic având ca scop influențarea și convingerea alocutorului.

Semnificația teoretică a studiului constă în analiza extinderii perspectivelor de cercetare a categoriei modalității în câmpul discursului politic. Se actualizează și se introduc în circuitul științific autohton mai multe teorii și concepte, sistematizate și suplimentate cu analiza realității modale în baza unui material factual relevant. Teza în cauză poate fi inclusă în seria de investigații și cercetări sistematice în domeniul lingvo-politico-comunicațional, datorită studierii unor noi semnificații și valențe ale mesajului politic, funcțiile, caracterul, nivelul de percepție al acestuia, modul de influențare/manipulare a receptorului.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele obținute în urma investigațiilor efectuate pot servi drept suport didactic pentru studenții de la diverse cicluri universitare de la facultățile științe ale comunicării, litere, politologie, și totodată, pot fi implementate în cadrul cursurilor universitare ca: „Teoria comunicării”, „Comunicarea

politică”, „Sociolingvistica”, „Sociologia comunicării”, „Retorica și persuasiune”, „Cultura discursului public”, „Etica comunicării”, alte cursuri specializate destinate studierii tehnicilor discursive, precum „Discursurile electorale”.

De asemenea, lucrarea se adresează specialiștilor domeniilor filologie și relații publice, luând în calcul faptul, că modalitatea este recunoscută ca un aspect fundamental al organizării pragmatice a discursului și de exprimare a viziunii locutorului, dar și un instrument de influențare a comportamentului receptorilor, adică de sensibilizare a opiniei publice.

Totodată, rezultatele investigării particularităților discursurilor politice evenimentiale (în cazul nostru, discursul de investiție) sunt utile pentru îmbunătățirea competenței de comunicare a persoanelor implicate în viața politică și publică a țării, prin cunoașterea și utilizarea metodelor practice de interacțiune eficientă în procesul luărilor de cuvânt în public.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere.

1. Prin conexiunea valorilor modale asociate enunțurilor componente, discursul își structurează un aspect semnificativ al conținutului său, ca manifestare a subiectivității în sferile reprezentatională și comunicativă. Utilizarea mai multor elemente modale antrenează o complicare a structurii modale a discursului. Această informație modală a discursului presupune un proces dialectic profund de dezvoltare a cunoștințelor receptorului despre realitatea reprezentată, de apreciere și interpretare. Decodificarea conținuturilor modale este condiționată de o serie de factori: scopul comunicativ; relația enunț-context; circumstanțele comunicării; competențele de ordin lingvistic, pragmatic și enciclopedic ale receptorului.

2. Conținutul modal al discursului este o informație, care la fel ca orice informație, este organizată într-un sistem. De aceea mijloacele de exprimare a modalității discursului care constituie rețeaua sa modală nu sunt doar o enumerare de mijloace, ci prezintă în cadrul discursului concret o anumită organizare structurală.

3. Modalitatea, ca formă specifică de conținut în discursul politic (prin manifestarea atitudinii locutorului față de lume, dar și față de relația de discurs), oferă noi posibilități de relații comunicative între locutor și alocutor și demonstrează viziunea subiectivă și intențiile codificate ale emițătorului. Auditoriul politic descifrează subînțelesul promovat prin recursul la anumiți modalizatori, identificând informații, valori și atitudini care pot crește sau diminua adeziunea, în funcție de natura, de structura și de așteptările acestui auditoriu.

4. Fenomenul modalității poate fi demonstrat elocvent procedând la analiza discursului politic din perspectiva dezbaterii, inclusiv prin aplicarea metodelor statistice și comparative, care relevă rolul esențial al modalizatorilor în discursul electoral.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice au fost implementate prin publicarea a 19 articole/studii și prin contribuții la conferințe naționale și internaționale.

Aprobarea rezultatelor științifice. Lucrarea a fost prezentată, examinată și aprobată la ședința Departamentului Comunicare și Teoria Informării a Universității de Stat din Moldova și în cadrul Seminarului Științific de Profil. Cele mai însemnate rezultate științifice și concluzii ale tezei au fost expuse în articole publicate în reviste și culegeri științifice de profil din Republica Moldova și de peste hotare.

Rezultatele cercetării au constituit subiectul unor comunicări în cadrul unor întruniri științifice naționale și internaționale desfășurate la Chișinău (Republica Moldova), Iași, Galați, Pitești, București (România), Sankt-Petersburg și Penza (Rusia).

Publicații la tema tezei. Materialele investigației și-au găsit reflectare în 19 articole științifice publicate în reviste științifice de profil din Republica Moldova și de peste hotare.

Volumul și structura tezei: Teza include: 3 adnotări în limbile română, rusă și engleză; lista abrevierilor; introducere; trei capitole, fiecare urmat de concluzii; concluzii generale și recomandări; bibliografia din 245 de titluri; 10 anexe; declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

Cuvintele-cheie: discurs politic, perspectiva comunicativ-pragmatică, categoria modalității, interacțiune modală, configurație atitudinală, discurs de investiție, dezbateri electorale, semantica "lumilor posibile", modalitatea epistemică/deontică, strategii discursive.

În **Introducere** este motivată alegerea temei de cercetare, actualitatea și noutatea științifică a ei; sunt formulate scopul și obiectivele tezei, este reliefată semnificația științifico-teoretică și valoarea aplicativă a studiului; este prezentată aprobarea rezultatelor științifice.

CONȚINUTUL TEZEI

Întrucât obiectul de cercetare este *discursul politic*, în **Capitolul 1 „Repere teoretico-metodologice privind conceptul de modalitate în discursul politic”** sunt relevate principalele accepțiuni ale conceptului de discurs, sunt examinate interpretările actuale vizând actualizarea corelației text-discurs, sunt evidențiate caracteristicile discursului politic și nivelurile de analiză ale acestuia.

În ciuda unui număr impresionant de lucrări și a diversității de perspective științifice din unghiul și cu mijloacele cărora este interpretată discursivitatea, nu există un acord unanim între cercetători cu privire la accepțiile atribuite *discursului*.

Conform celui mai recent *Dicționar de analiză a discursului*, termenul *discurs* trimite, în ultimele decenii, la realități lingvistice eterogene, uneori vagi, conceptualizate din perspective teoretice diferite, care au fost generate de necesitatea de a surprinde limbajul în acțiune, limba ca activitate, cu toate ipostazele sale, ignorate de viziuni mai vechi [12, p.125]. Impus definitiv în terminologia lingvistică a sec. al XX-lea de către Z.S. Harris [18], termenul apare însă și mai devreme, de exemplu, în scrierile lui Saussure, care sesiza, pe la 1900, că la prima vedere esența discursului transpare clar din modul în care limba intră în acțiune. Probabil că o analiză aprofundată a trăsăturilor discursului definit în această manieră pune de pe atunci probleme numeroase, cu atât mai mult cu cât binomul limbă-vorbire părea să epuizeze chestiunea epistemologică fundamentală a relației dintre lingvistic și extralingvistic. A trebuit să treacă apoi mai bine de jumătate de secol ca preocupările lingviștilor și specialiștilor din alte domenii socio-umane să tindă spre descoperirea unui punct de convergență „umanist”, concretizat într-un obiect de studiu aparte, care să includă și *individul ca sursă a limbii*, obiect numit *discurs* și definit, în linii generale, ca limbă asumată de vorbitor într-o circumstanță anume; cu această accepție distribuționalismul a valorificat conceptul „discurs” în formularea propriei teorii, cu semnificația de „unitate superioară a frazei”.

Afirmând unanim existența unei unități mai complexe decât fraza, cercetătorii, în același timp, o nominalizează și o definesc diferit. Unii o numesc *text* și o consideră unitate a priori, alții o definesc drept “discurs”, “enunțare” etc., atribuindu-i diferite proprietăți.

Apelând la contribuția lui D. Maingueneau (1976,1991), D. Roventța-Frumușani stabilește o serie de opoziții, cu scopul de a delimita mai precis noțiunea de discurs [13, p. 26]. Vom avea așadar:

a) discursul în opoziție cu fraza. Fraza este o unitate a limbii, constituită din unități subordonate, numite propoziții. Are autonomie doar din punct de vedere sintactic. Discursul este un produs al vorbirii, este superior frazei și are autonomie din punct de vedere comunicațional.

b) discursul în opoziție cu enunțul. Acesta din urmă este un concept pragmatic, prin care se înțelege atât informația propriu-zisă transmisă receptorului, cât și actul în sine de a verbaliza o atitudine subiectivă față de un aspect al realității.

c) discursul în opoziție cu limba. Limba este sistemul abstract constituit din semne și din reguli de utilizare, iar discursul este utilizarea resurselor virtuale ale limbii într-un context determinat.

d) discursul în opoziție cu povestirea (relatarea).

e) discursul în opoziție cu textul. Este de asemenea o chestiune pe care am tratat-o, arătând că sunt numeroase concepții care văd textul ca pe o unitate cu caracter static, rezultat al activității discursive, dinamice. În ce ne privește, am optat pentru echivalarea justificată a celor două noțiuni.

Considerăm că textul politic este, prin excelență, un discurs, întrucât scopul acestuia nu este informația sau nu atât informația, cât influențarea/ghidarea indirectă a receptorului/alegător. Intenția discursului politic este, adeseori, de a manipula, de a persuadea realitatea. Iată de ce credem că în cazul discursului politic distincția tranșantă text - discurs nu este relevantă.

Abordarea fenomenului discursiv în sfera comunicării politice este una de interes sporit. Fenomenul discursivității politice poate fi tratat în sens larg și în sens îngust. Așadar, din prisma utilizării sensului îngust al termenului, discursul politic se limitează la formele instituționale de comunicare (de exemplu, discursul de învestitură al președintelui, decrete, darea de seamă, programul partidului, discursul președintelui cu anumite ocazii etc.), adică discursurile care se produc de către și în cadrul instituțiilor politice. Abordarea discursului politic *în sens larg* se fundamentează pe conceptualizarea fenomenului politicii ca set de acțiuni, îndreptate spre distribuția puterii și a resurselor economice, fie la nivel statal sau internațional. În această ordine de idei, am dat prioritate abordării termenului în sens îngust.

Din multitudinea definițiilor discursului politic, cea mai indicată pentru studiul nostru considerăm a fi accepția cercetătoarei M. Arsith, care afirmă că *discursul politic reprezintă un tip discursiv performativ, cu o structură argumentativă, ce posedă un fundament rațional, întrucât evoluează în sfera verosimilului și a prescriptivului, având drept note definitorii disimularea, caracterul polemic și pe cel de clasă, finalitatea sa constituind-o aspirația sau accederea la legitimarea puterii politice* [1, p.234].

Pentru a înțelege mai bine felul în care discursul politic acționează, sunt relevate câteva dintre caracteristicile acestuia. O prezentare sistematică a acestora ne oferă

A. Trognon și J. Larrue în lucrarea *Pragmatique du discours politique* [21]. Prima caracteristică se referă la faptul că discursul politic este constitutiv politicului. Acest lucru semnifică faptul că reprezentările politice prin care indivizii și grupurile se recunosc, se disting, își orientează strategiile și conduitele rezultă din încrucișarea discursurilor. O altă caracteristică se referă la faptul că acesta este interdiscursiv, prin faptul că el răzbate mult dincolo de destinatarii direcți. Cea de-a treia caracteristică vorbește despre faptul că discursul se constituie ca o „*deplasare progresivă a centrului de gravitație a spațiului politic dinspre adunările parlamentare, spre media*” [apud 9 p. 64]. Mai mult, o ultimă caracteristică în acest sens amintește de faptul că dezbateră este acel spațiu în cadrul căruia se structurează programele și personalitățile.

Astfel, discursul politic își pune o puternică amprentă asupra celor trei entități, fiind un liant între acestea. Acesta este pus în scenă, dramatizat, iar tematica și conceperea textelor participanților la actul politic îl încadrează în zona *marketingului politic*. Actorii politici pun foarte mare accent pe discurs, deoarece ei sunt conștienți de puterea și impactul pe care acestea îl exercită asupra unor grupuri.

Tot aici ne referim și la principalii actori implicați în discursul politic, precum *emițătorul, adversarul, electoratul și instanța media*.

Problemată reflectată în primul compartiment se rezumă și la conceptualizarea modalității în discursul politic. Sunt definite *conceptul, tipologia și rolul modalității*.

În înțeles general, *modalitatea* este felul în care se prezintă ceva, înțelegându-se implicit că există mai multe feluri (specii sau variații) posibile și că unul dintre ele este actualizat [12, p. 237]. Pe tărâmul logicii, al lingvisticii și al semioticii, *modalitatea* are nuanțe și detalieri diferențiate, rezultate din unghiul de vedere din care este privită.

Din timpurile apariției conceptului de modalitate în antichitate, pe când științele existau în formă nedezmembrată, și până astăzi când diferite aspecte ale modalității constituie obiectul de studiu al mai multor științe (filozofie, logică, gnoseologie, lingvistică), ea rămâne pe parcursul secolelor una din cele mai complicate probleme.

Conceptul de modalitate lingvistică a fost împrumutat din logică, de la Aristotel și Kant [7, p.23]. În fond, relațiile logice și cele gramaticale sunt de natură diferită, nu coincid nici categoriile modale: logicienii recunosc trei categorii modale: contingentul, posibilitatea și necesitatea, pe când planul limbii are un câmp de valori modale mult mai larg, fiind abordat din diferite perspective de mai mulți savanți ca A. Martinet, E. Benveniste, Ch. Bally, P. Charaudeau, A. Greimas, J. Lyons, A. Papafragou, M. Tuțescu, P. Gherasim, E. Croitoru ș.a.

Însăși noțiunea de *modalitate* este înțeleasă diferit. Un lucru este cert, modalitatea este una dintre categoriile cele mai importante fără de care comunicarea interumană ar fi incoloră. La nivelul enunțului, tipologia vastă a sensurilor modalității, reclamând gama de stări intelectuale și afective ale subiectului vorbitor, poate fi actualizată/exteriorizată printr-o varietate largă a mijloacelor de expresie. În limba română aceste mijloace sunt de mai multe tipuri: *lexicale* [10, p. 38-51] *gramaticale, lexico-gramaticale și prozodice* [8, p. 674].

Pe lângă *atitudine*, în lucrare sunt prezentate și alte concepte relaționate cu modalitatea, precum: *modus* (modul de a prezenta informația) și *dictum* (informația în sine, lipsită, cel puțin în aparență, de subiectivitate, întrucât simpla selecția a datelor presupune o implicare din partea emițătorului); *lumile posibile* și universul credințe-

lor, care reprezintă un cumul de cunoștințe despre lume, o serie de propoziții considerate drept adevărate din perspectiva emițătorului.

Termenii direct relaționați cu modalitatea (efectul, produsul) sunt *modalizarea* (procesul) și *modalizatorii* (instrumentele prin care se realizează procesul), care pot fi verbe, adverbe, modurile verbale personale, intonația cu care se pronunță o frază.

Tot în acest capitol insistăm asupra faptului că *modalitatea*, ca formă specifică de manifestare a atitudinii locutorului față de lume, dar și față de relația de discurs, face parte din categoria configurațiilor, a căror cercetare impune o abordare complexă, ce unește prin relații complexe dimensiunea logico-conceptuală (cu cea funcțional - semantică) de cea comunicativ-pragmatică.

În prezenta cercetare ne axăm pe perspectiva comunicativ pragmatică ca direcție fundamentală de cercetare a categoriei modalității. Argumentăm că la baza oricărui enunț stă intenția comunicativă a locutorului și din aceste considerente, locutorul își orientează enunțul spre interlocutor. Prin abordarea pragmatică, modalitatea devine categorie comunicativă, orientată spre interlocutor: orice structură se întrebuițează cu intenția de a influența/manipula comportamentul interlocutorului.

Conchidem că perspectiva comunicativ-pragmatică a cercetării modalității privilegiază în analiza sa subiecții comunicării și permite examinarea diferiților parametri, care influențează funcționarea modalității în condițiile comunicării reale (cum ar fi factorii: locutorul și interlocutorul, relațiile dintre ei, intențiile și presuposițiile lor, condițiile contextului ș.a.).

În încheierea acestui capitol, se prezintă o sinteză a lucrărilor științifice ce abordează, sub diverse aspecte, problema modalității în discursul politic. O atenție deosebită se atrage publicațiilor din ultimii ani. În rezultatul studierii literaturii de specialitate, se efectuează analiza comparativă a situației existente în domeniu, cu descrierea avantajelor și neajunsurilor, se identifică metodologia cercetării, se formulează problema spre cercetare și direcțiile de soluționare.

În **Capitolul 2 „Dimensiunea modală a discursului politic”** sunt abordate, în primul rând, relația dintre *argumentare* și *modalitate*. Întrucât scopul principal într-un discurs politic este unul argumentativ, oratorul apelează la diverse instrumente ale limbii (construcții sintactice, efecte stilistice și retorice, intonație și mijloace fonetice), care servesc la o conturare mai clară a unei viziuni subiective proprii în raport cu subiectul descris. De regulă, limbajul politic este acuzat de încercarea de a modifica realitatea obiectivă și de prezentarea acesteia într-o altă formă, construind un discurs „al adevărului convenabil” [6, p.121]. Prin acest „adevăr convenabil” (verosimil), discursul subiectului-constructor va deveni un metadiscurs permis de funcția teatrală discursivă, care introduce posibilul, relativizând realitatea. Astfel, prin intermediul argumentării, actorul politic își exprimă punctul său de vedere, criteriu semantic modalizator, care reflectă viziunea oratorului asupra realității obiective. Susținem că, în discursul politic, modalizarea, cu trăsăturile sale dominante de realitate/irealitate, se caracterizează ca legitate de raportare a situației descrise la “lumea reală” sau la o “lume posibilă”. Iată de ce, în debutul acestui capitol am considerat oportun de a prezenta unele aspecte ce țin de interrelaționarea dintre *argumentare* și *modalitate*.

Modalizarea cu un coeficient înalt este caracteristică discursurilor politice construite după principiul monologului ce reflectă judecata autorului însuși. Coeficientul

modalizării însă poate varia în funcție de un șir întreg de factori: stilul individual al politicianului, obiectul descrierii, circumstanțele pragmatice, relația dintre informația factuală și cea conceptuală (modalitatea obiectivă- modalitatea subiectivă, modalitatea de re - modalitatea de dicto). Acest coeficient este cu atât mai înalt, cu cât identitatea vorbitorului este mai clar reflectată în discursul acestuia. Pe lângă faptul că argumentarea este un factor inevitabil al oricărui discurs public și nu doar (fără ea, este de neconceput și o simplă comunicare uzuală), aceasta poate fi interpretată și ca un mijloc de exprimare a viziunii proprii față de realitatea obiectivă a autorului.

În timpul unui discurs public personalizat, întotdeauna va fi evidentă imaginea autorului și atitudinea lui față de realitate, fapt ce, fără îndoială, se datorează caracterului modalizator al textului. Așadar, în discursul politic modalizarea și argumentarea merg mână în mână, asigurând astfel perceperea dacă nu completă, atunci suficientă a informației.

Interacțiunea reciprocă a modalizării și argumentării în discursul politic este legată de orientarea ideologică și de propagandă a informațiilor politice, transmiterea eficientă a căreia depinde în mare măsură de suportul documentar al materialului, de metodele de convingere alese logic și rezonabil și de resorturile de influențare a auditoriului. Procesul de transmitere a informației, ce integrează combinația profilată și relațiile de reciprocitate dintre argumentare și modalizare în discursul politic, poate fi reprezentat prin următoarea schema:

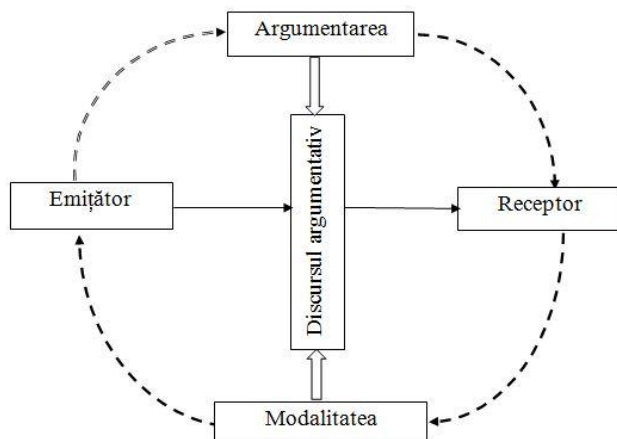

Fig. 2.1. Procesul de transmitere a informației după A. Хоецян [16, p. 8]

La baza schemei respective stă informația, deși nu este prezentată în cadrul ei, întrucât scopul acestei scheme este să indice felul cum interacționează modalitatea și argumentarea, care se desprinde din discursul argumentativ. Transmiterea informației receptorului de către emițător prin discursul argumentativ este un proces continuu și se realizează sub formă de legătură ciclică. Prezența feedback-ului între autor și adresat în cadrul discursului politic este permanentă, întrucât în procesul discursului său, politicianul orator are posibilitatea să recepteze reacția auditoriului și, în caz de necesitate, să-și ajusteze declarațiile. Receptorul sau adresatul discursului condiționează modalizarea și argumentarea locutorului și, prin urmare, stabilește o relație reciprocă cu acesta, întrucât subiectul vorbitor își construiește argumentarea în dependență de specificul auditoriului, în funcție de care se stabilește și coeficientul corespunzător al modalizării.

Conchidem că orice discurs public neapărat va îngloba, în toate elementele sale, suficiente elemente de pathos și componente logice, fapt ce asigură o interacțiune reciprocă eficientă dintre argumentare și modalizare în discursul politic. Orientarea vectorială dinspre emițător spre receptor va varia pe diferite traiectorii („*emițător-argumentare-receptor*”, „*emițător-modalizare-receptor*”, „*emițător-argumentare-modalizare-receptor*”), în funcție de scopul comunicativ al autorului [4, p.176].

În susținerea celor expuse supra, am propus în continuare analiza unui tip particular de discurs politic: mesajul prezidențial de Anul Nou, în cadrele teoretice ale retoricii clasice și ale analizei discursului, având drept obiective demonstrarea caracterului argumentativ modalizator al acestui tip de discurs și evidențierea particularităților de ordin comunicativ-pragmatic. Analiza respectivă de corpus se referă în mod special la două mesaje prezidențiale ce aparțin unor președinți ai Republicii Moldova diferiți, fost și actual: Nicolae Timofti și Igor Dodon, adresate națiunii în 2015 și respectiv în 2016 [17].

Tot în acest capitol, ne-am propus să evidențiem statutul aparte pe care limbajul îl deține în interiorul comunicării politice, prin prisma celor două valori: obiectivitatea și subiectivitatea modală.

Chiar dacă modalitatea este definită în Gramatica limbii române drept „categorie fundamental subiectivă”, există și structuri impersonale care implică o „aparentă obiectivizare”, sugerând fie rezerva autorului, fie încercarea acestuia de a arăta valabilitatea unei opinii ca produs al cunoașterii generale a comunității [8, p. 703].

La nivelul discursului politic, elementele obiective au rolul de a conceptualiza un univers referențial exterior manifestării lingvistice, actualizând fapte, evenimente, care reprezintă starea de facto a lucrurilor (modalitatea obiectivă) prin raportare la care se produce intervenția discursivă a politicianului orator.

Modalizarea discursului politic este un aspect ideologic ce modelează o realitate specifică. Scopul funcțional al modalizării, ca una din categoriile comunicării, în accepția cercetătoarei O. Кобринa, este „expresia începutului obiectiv în cadrul exprimării realității obiective” (trad.n.) [15]. Utilizarea acestei categorii în discursul politic împreună cu alte categorii lingvistice ce dispun de caracter modal, este „rezultatul tacticii ocazionale, deliberate, precum corectitudinea politică, eticheta, orientarea în funcție de vârstă și statutul social, precum și înfrumusețarea, simplificarea ș.a” [apud 14, p. 138].

Analizând categoria modalității din perspectiva lingvisticii cognitive, putem observa că modalitatea obiectivă și subiectivă nu se opun, ci sunt complementare. Lumina nu este oferită omului în mod direct, ea este creată și interpretată de acesta. Eu – este un instrument al interpretării. În rezultatul interpretării se creează un anumit tablou al lumii, în același timp, și realitatea politică are și obiectivitatea sa, care se infiltrează în conștiința membrilor comunității politice.

Trebuie menționată și dependența subiectivului de obiectiv și importanța decisivă a obiectivului pentru înțelegerea subiectivului. Astfel, formarea tabloului lumii se datorează atât factorilor subiectivi, cât și celor obiectivi. Pe când modalitatea constituie instrumentul de formare a acestui tablou. Întrucât modalitatea stabilește relația realitate – subiect – discurs, obiectivitatea se găsește în relația realitate – subiect, iar subiectivitatea stabilește relația subiect – discurs. Aceasta poate fi reprezentată prin următoarea schemă preluată după E. Бородавкина [14, p.140]:

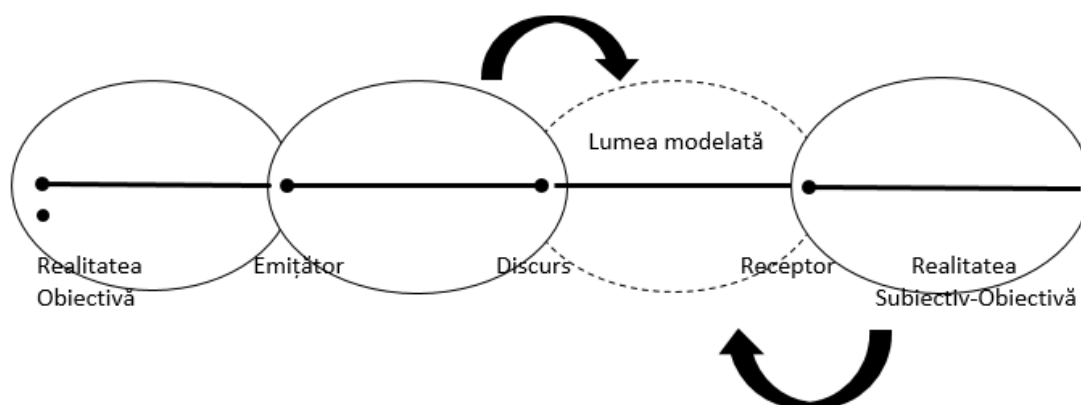

Fig. 2.2. Lumea modelată a discursului
(readaptare după modelul lui E. Бородавкина)

Această schemă prezintă procesul de formare a noii stări cognitive a destinatarului condiționat, pe de o parte, de impactul manifestat de autorul discursului, iar pe de alta, de realitatea obiectivă. Dezvoltând această idee, considerăm că în urma modelării de către emițător a lumii imaginate/prezentate se ajunge, de fapt, nu la aceeași realitate obiectivă inițială, după cum reiese din modelul avansat de cercetătoarea E. Бородавкина, ci la una transfigurată sub formă de univers modelat pe care o putem defini drept subiectiv-obiectivă.

Conceptele de bază, care, în discursul politic, se activează prin codificatorii modalizatori, sunt „voința”, „obligația”, „abilitatea”, „necesitatea”, „presupunerea”. La periferie se află „posibilitatea”, „probabilitatea”.

În continuare, sunt elucidate noțiunea de subiectivitate, relaționată cu modalitatea, manifestată în discursul politic atât prin prisma pronumelui *eu* (considerat de către B. Pottier “maestrul” modalităților *-le maître des modalités*) și a verbelor la persoana întâi singular, cât și a pronumelui *noi* și a verbelor la persoana întâi plural [22, p.14]. De fapt, *noi* nu ajunge să se exprime decât printr-un reprezentant, cel care realizează, de fapt, selecția indivizilor și care o poate modifica pe parcursul discursului, așa cum este cazul oricărui element deictic. Într-un discurs politic, tendința vorbitorului este de a omogeniza membrii grupului, arătând posibilitatea ca aceștia să capete individualitate unitară, chiar dacă pronumele *noi* are, de fapt, semnificație eterogenă. Pe lângă aceasta, oratorii utilizează în mod alternativ pronumele *noi* și *eu* sau verbe la persoana întâi plural și singular pentru a sublinia capacitatea acestora de a se solidariza cu publicul și de a acționa ca un element de coagulare. Tot aici am încadrat și verificările legate de comportamentul discursiv-pragmatic al construcției epistemice (*Eu cred că* în discursul politic).

Uzul discursiv al acestui marcator epistemic în secvențele extrase din dezbaterile analizate (confruntarea directă televizată dintre candidații finali pentru funcția de președinte al României din anul 2004, al doilea tur de scrutin) este preponderent de opinie, folosind adesea o retorică a gândirii deziderative de tip *wishful thinking* în care apare extensia centrului epistemic personal. (*Eu cred că* conotează aici certitudinea subiectivă. În alte cazuri, am observat că această construcție funcționează ca introducând un enunț-păreră, care poate avea variate configurații ilocutionare.

Prin aplicația pe care am dezvoltat-o în ultima parte a acestui capitol, am ajuns la concluzia că procesul de codificare enunțiativă a discursului electoral are drept finalitate comunicarea poziției de superioritate pe care candidatul și-o atribuie prin enunțarea unor pretenții de veridicitate referitoare la competența sa politică [3, p. 246].

Ultimul capitol al tezei „**Configurații atitudinale modale în discursul politic**” este dedicat cercetării particularităților discursului evenimential (discursul de investitură) și identificării resurselor modale utilizate de actorii politici la prezentarea programelor politice, pentru a deduce efectele sensurilor modale asupra receptorului și a urmări raportul dintre personalitatea politică și personalitatea lingvistică a emițătorului.

În acest sens, au fost supuse analizei comparate resursele modale epistemice și deontice (în relația cu semnificația verbelor și adverbilor modale), desprinse din discursurile de investitură în funcția de șef al statului pentru primul mandat, rostite de președintele SUA Barack Obama (2009), de președintele României Traian Băsescu (2004) și de președintele Republicii Moldova Vladimir Voronin (2001) și respectiv, de succesorii acestora, de președintele SUA Donald J. Trump (2017), de președintele României Klaus Iohannis (2014), de președinții Republicii Moldova Nicolae Timofti (2012) și Igor Dodon (2016).

În discursurile de investitură, asocierea dintre modalitatea epistemică și cea deontică acordă expresivitate și forță persuasivă mesajului, fapt pentru care am optat pentru a fi analizate în egală măsură.

Am constatat deosebiri esențiale între resursele modale utilizate de către cei șapte actori politici supuși analizei, menționând, ceea ce pune în relief interdependența dintre modelul de leadership, tipul de guvernare și strategiile comunicaționale.

S-a observat că discursul de investitură include aspectul intertextualității, care se referă la comunicarea mai mult sau mai puțin voluntară, dar necesară între discursurile de investitură care permit ca acestea să fie recognoscibile și clasificate ca atare de către public. Repetarea unor structuri, inclusiv a celor modale, permit ca un actor politic, un partid politic să capete identitate și să fie recunoscut prin aceste construcții lingvistice asemănătoare unui slogan.

Mesajul prezidențial cu ocazia investirii devine astfel un discurs previzibil, sinteză a elementelor de cultură politică, a miturilor fundamentale ale unei națiuni și a evenimentelor mai importante din trecut și din prezent, relativ liber de elemente doctrinare și înțesat de elemente personalizate (ca în cazul lui V. Voronin), elemente civice, fiind accentuată ideea de acțiune în slujba poporului (cazul lui T. Băsescu, K. Iohannis, I. Dodon), fără a fi însă lipsit de ideologisme care însoțesc anumite pasaje conotate puternic precum cele referitoare la istorie sau tradiții (cazul lui B. Obama), sau fie aproape lipsit de o dimensiune propriu-zis politică (cazul lui D. Trump), pentru că discursul trebuie să rezoneze cu un anumit mod de reprezentare a lumii, a realității în vederea atingerii lumilor posibile, mai bune decât cea anterioară discursului de investitură.

Procesul de investitură nu este doar un simplu ritual, ci un sistem de acte de vorbire prin care instituțiile statului predau puterea *în mâinile* suveranului și un proces prin care liderul se responsabilizează față de instituțiile statului și față de cetățeni la nivel de comunicare socială. În termenii modali, este un proces *necesar* (modalitate deontică) care arată *datoria* (modalitate deontică) societății de a-și depune *puterea* (pseudomodalitatea dinamică) față de un lider care își asumă, la rândul lui, datoria

față de societate, prin îndeplinirea unei serii de *obligații* (modalitate deontică) stipulate în proiectul său guvernamental (*lumile posibile*, modalitatea epistemică)[5, p.91].

Ca orice formă discursivă, discursul de investitură presupune o punere în scenă specifică, determinantă de configurația situației de comunicare și, implicit, de obiectivele pe care le urmăresc oratorii. E de luat în considerare și natura multiplă a individualității lor (o anumită condiție instituțională, o anumită apartenență de grup politic și deci susținerea unei anumite ideologii: a puterii sau a opoziției, o anumită formație și structură a personalității), care influențează puternic perspectiva discursivă adoptată.

Pe parcursul acestui demers analitic am observat că resursele modale, în cele mai multe cazuri, chiar dacă nu reușesc să transforme fundamental credințele receptorilor, acestea joacă un rol important la organizarea pragmatică a discursului, fiind recunoscute ca instrumente de influențare a comportamentului receptorilor, adică de sensibilizare a opiniei publice.

În ultima parte a capitolului respectiv ne-am axat pe analiza discursului politic din perspectiva dezbaterii în baza unui studiu de caz (emisiune din ciclul „Bună seara”, în cadrul căreia au fost supuse discuției prioritățile partidelor politice din Republica Moldova, antrenate în ultima campanie de alegeri în forul legislativ al republicii (2014, Legislatura a XX-a)), care oferă panoramic o încadrare a fenomenului în discuție și facilitează decisiv la circumscrierea punctuală a celor mai importante coordonate ale strategiilor modale utilizate în dezbaterile electorale televizate. În acest sens, ne-am propus drept scop cercetarea și analiza discursului politic din perspectiva dezbaterii, accentuând complexitatea tipului de comunicare moderată și mediată, comunicare față în față cu adversarul. Obiectivul urmărit a fost să demonstrăm importanța analizei lingvistice pentru înțelegerea efectelor comunicativ-pragmatice ce singularizează genul discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs, precum și importanța strategiilor modale utilizate.

Susținem că dezbaterile electorale televizate constituie un tip special de comunicare și un gen televizual specific. Este deja axiomatică reprezentarea televiziunii drept spațiu de formare a opiniilor cu privire la evenimentele desfășurate în arena politică, cu un grad mare de influență asupra orientărilor politice ale audienței. Faptele vieții politice, interpretate de televiziune drept importante, obțin statut relevant și în conștiința telespectatorilor [19]. Istoria dezbaterilor televizate oferă un vast material pentru observarea anumitor legități ale desfășurării campaniilor electorale, evidențierea strategiilor, tacticilor, formelor și tipurilor de modalități utilizate de participanții la dezbateri, relevarea comportamentului electoral al candidaților, sesizarea particularităților și efectelor comunicării televizuale.

În acest context, am considerat oportună abordarea discursului politic din perspectiva dezbaterii, urmărind înțelegerea efectelor comunicativ-pragmatice ce singularizează genul discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs, precum și importanța strategiilor modale utilizate. Analiza pragmatică a contextului situațional, a distribuției formale și informale a rolurilor mediatice, în cadrul discursului instituțional, creează noi posibilități de cunoaștere a modului în care se construiește dezbaterile electorale, ca emisiune-eveniment [2, p. 29]. Preocuparea prioritară a studiului interpretativ pe care ni l-am propus, a constat în explicarea interdependenței și interacțiunii între suportul lingvistic al dialogului electoral și contextele prin care

acestea din urmă se actualizează. În continuarea concepției lui Levinson (1983), am încercat să demonstrăm calitatea discursului de-a modela evenimentul [*apud* 2]. Focul analizei pragmatice este relevarea contribuției discursului la configurarea contextului. Pe această linie, am insistat asupra felului în care cei șase politicieni supuși analizei se folosesc de limbaj și interacționează în scopul schimbării contextului în favoarea lor și în defavoarea adversarilor lor.

Căutarea și prezentarea unei identități politice a omului politic care să fie diferită de cea a adversarilor politici este esențială pentru realizarea unei identități minimale. Aceasta este circumscrisă unei tentative strategice, întrucât urmează să se confrunte cu prestațiile rivale, pentru a cuceri adeziunea receptorilor și, implicit, puterea politică. Candidații la putere apelează la o multitudine de mijloace, dintre care cele discursive sunt cele mai semnificative pentru motivarea pretențiilor de legitimare.

Strategiile discursive se sprijină pe două tipuri de conduite: cognitive și pragmatice. În plan cognitiv, se dezvoltă *strategiile de manipulare*, care se descompun în *a ști să facă*, *a vrea să facă* și *a face*. În plan pragmatic, intervin *strategiile de punere în practică*, adică *tactici de acțiune*. Interacțiunea polemică presupune construirea de către subiecți a unor *spații simbolice* disjuncte, având conținuturi și valori opuse. Construirea spațiilor simbolice reprezintă o veritabilă punere în scenă în care se structurează rolurile intersubiective instalate în conversație [49]. În cele din urmă, într-un discurs politic – dezbateri, la nivel retoric, se utilizează nu doar figuri sintactice precum repetiția, interogația, enumerația, polemica, ci și figuri semantice (epitete, comparații, metafore) și figuri de gândire (ironia, hiperbola, paralela ș.a.) ce antrenează o amplă desfășurare de formă intelectuală, gradată de provocări discursive cu rol persuasiv [11, p.149].

Prin studiul de caz asupra căruia ne-am concentrat în ultima parte a lucrării, putem concluziona că lupta politică permanentă care are loc între guvernanți și opoziție poate impune percepții favorabile sau nefavorabile ale aceleiași realități.

Un rol decisiv, după cum am observat, îl are *raportarea temporală*: trecutul servește guvernanților pentru ca, prin argumentare, să realizeze o mai bună valorizare a prezentului, iar acesta, la rândul său, se constituie în temelie pentru un viitor mai bun. Confruntarea politică este domeniul în care se manifestă conflictul discursiv, dezaordul, sau ambiguitatea și presupune apelul la o serie de acte angajante, ce aparțin unui lexic al argumentării, cum sunt contestarea, contrazicerea, susținerea, sau formularea de obiecții. Aceste acte sunt antrenate în elaborarea unor strategii de obținere a adeziunii celei de-a treia părți, receptorul politic, care asistă la confruntare, urmărind să decidă, ulterior, prin vot, pe învingători.

Prin urmare, analiza minuțioasă, multinivelară a discursului politico-mediatic – dezbateri electorală televizată contribuie atât la redelimitarea unui gen discursiv extrem de popular, aflat la interferența polemicii, argumentării și impoliteții, cât și la relectura comunicării politice din perspectiva strategiilor marcate de dimensiunea modală care relevă o configurație atitudinală complexă.

Lectura dezbaterii electorale televizate oferă suport pentru o analiză pragmasemantică laborioasă ce permite înțelegerea efectelor pragmatice ale genului discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs dialogal instituționalizat în general, și în cadrul comunicării politice electorale în particular.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele investigațiilor efectuate asupra *modalității* în discursul politic au permis soluționarea *problemei științifice* de relevare a importanței utilizării construcțiilor modale într-o anumită cheie, cea a certitudinii/posibilului/sibilului/necesarului/contingenței etc., ce contribuie la organizarea textuală, devenind unele dintre cele mai adecvate instrumente utilizate în discursul politic pentru a reda poziția și viziunea actorului politic, având ca scop influențarea și convingerea auditoriului. În consecință, am formulat următoarele **concluzii**:

1. Cât privește interpretarea caracterului complex al modalității, am demonstrat că aceasta rămâne deocamdată o problemă nerezolvată. Dacă se ia în considerare abordarea diferită a noțiunii de modalitate, precum și faptul că nu întotdeauna se ține cont de nivelurile la care ea funcționează, de ierarhia acestora, apoi se explică că și modul de interpretare a acestei categorii este diferit. Au fost propuse varii teorii care s-au succedat pe parcursul ultimelor decenii, contribuind la descrierea caracteristicilor de bază ale categoriei modalității. Succesiunea treptată de la abordarea modalității prin prisma logicii până la analiza funcționării ei într-un context larg și-a găsit reflectare în delimitarea câtorva direcții fundamentale de cercetare a modalității, precum perspectiva logico-conceptuală, funcțional-semantică și respectiv, cea comunicativ-pragmatică, perspectivă care a stat la baza analizei pe care ne-am propus-o.

2. Prin demersul asumat în relevarea celor două dimensiuni majore ale folosirii limbajului, cum sunt rețeaua modală și configurația atitudinală, am dorit să demonstrăm că rețeaua logico-discursivă a limbajului politic se constituie într-un spațiu de instituire a sensului, cu impact decisiv în înțelegerea și interpretarea discursului. Conținutul modal al discursului este o informație, care, la fel ca orice informație, este organizată într-un sistem. De aceea mijloacele de exprimare a modalității discursului care constituie rețeaua sa modală nu sunt doar o enumerare de mijloace, ci prezintă în cadrul discursului concret o anumită organizare structurală cu anumite efecte discursive. Pentru a-și împlini menirea, discursul politic angajează rețele și configurații modale complexe, evoluând într-un spațiu specific, al *posibilului*, al *verosimilului* și al *credibilului*, al *promisiunii*, pentru unii (chiar dacă dezirabil este pentru toți), declanșând o configurație atitudinală complexă: este pronunțat în numele unui grup politic, unei categorii sociale, unei națiuni; este capabil să înașteze obiective, soluții, mijloace de realizare, pe care și le asumă subiectul vorbitor; afirmă calificarea celui ce-l pronunță (și, implicit, a grupului pe care acesta îl reprezintă) ca agent competent, capabil, bine intenționat, eficient s. a., dar și descalifică opozanții politici.

3. Discursul politic descrie, interpretează și evaluează lumea reală, proiectează lumi posibile și alternative, devenind o cauză a unor stări de lucruri și evenimente din lume. Convingerea noastră este că manifestarea discursului politic în acest plan al „lumilor posibile” activează o rețea logică a modalității, prin care se promovează o configurație atitudinală complexă. Interacțiunile specifice ale logicilor modale identificate la nivelul discursului politic, precum și manifestarea progresiei tematice contribuie la asigurarea coerenței semantice, pe care o evaluăm drept condiție fundamentală a credibilității promisiunii pe care o face locutorul politic receptorilor.

4. Cât privește studierea resurselor modale epistemice și deontice utilizate de actorii politici la prezentarea programelor politice, s-a constatat că ambele se manifestă în discurs în mod complementar, prima, pentru a se referi la lumile posibile, ca expresie a certitudinii

vorbitorului, a doua, pentru a formula prescripții în vederea atingerii lumilor posibile, mai bune decât cea anterioară discursului de investiție. Complementaritatea între modalități nu se manifestă doar prin faptul că ordinea tradițională a combinațiilor modale este modalitatea epistemică urmată de cea deontică pentru a-i reduce presupusul impact negativ, ci și prin polisemia și ambiguitatea unor verbe și expresii modale asupra cărora ne-am oprit în mod aparate în studiul nostru, demonstrând că acestea pot fi interpretate atât în sens epistemic, cât și deontic, în funcție de situația de comunicare și de intenția comunicativă.

5. Din punct de vedere al mărcilor obiectivității și subiectivității care ne-au interesat și anume, generate de mecanismul modalizării, constatăm că obiectivitatea și subiectivitatea se manifestă în mod egal în discursul politic, remarcându-se faptul că acestea nu se opun, ci sunt complementare. Capacitatea discursului politic de a crea iluzii și de a construi o realitate specifică este introdusă prin intermediul factorilor obiectivi și subiectivi. În acest sens, studiul nostru a demonstrat că tocmai modalitatea constituie instrumentul de formare a acestui tablou. Întrucât modalitatea stabilește relația realitate – subiect – discurs, obiectivitatea se găsește în relația realitate – subiect, iar subiectivitatea stabilește relația subiect – discurs.

În cazul discursului politic, am ajuns la concluzia că subiectivitatea este cea care domină fiecare activitate discursivă, mărcile sale devenind declanșatoare de efect perlocuționar. Justificată de numărul precumpănitor de mare al enunțurilor la persoana întâi singular, studierea verbelor introdu-se de pronumele „eu” în discursurile politice supuse analizei, demonstrează că cea mai mare parte dintre enunțurile la persoană întâi sunt marcate de operatorii modali, cele mai frecvente fiind verbele modale: „a crede”, „a ști”, „a gândi/a considera” etc., cu funcție epistemică, și „a vrea”, „a dori” etc., cu funcție deontică/dinamică.

Prezența verbelor introduse de pronumele „eu” în discursul dezbaterii televizate este cea mai semnificativă. Folosirea exagerată a pronumelui „eu” pentru autopromovare constituie una dintre consecințele mediatizării dezbaterii. În puținul timp pe care îl au la dispoziție, candidații vor să iasă în evidență cu orice preț. Ethosul pe care vor să-l construiască candidații este cel al reprezentantului legitim al intereselor electoratului. Din perspectiva modalizării, prin utilizarea combinației de pronume personal de persoana I sg. și verb modal, s-a remarcat o strategie bazată pe asumarea subiectivității, dar care prețuiește obiectivitatea spre care se tinde prin exploatarea valențelor atenatoare ale unor procedee și forme de modalizare.

După cum a rezultat din analiza întreprinsă, discursul politic cunoaște diferite variații stilistice și retorice determinate de deixisul discursiv, ce se impune ca un spațiu al interacțiunii cu diferiți factori spațio-temporali, cognitivi, acționali și modali, care ne deschide o perspectivă pragmatică asupra rostirii politico-mediatică.

6. Analiza discursului politic moderat și mediatizat al dezbaterii televizate pune în valoare forța enunțiativă cumulată a surselor discursului. În ultima parte a lucrării ne-am axat pe analiza discursului politic din perspectiva dezbaterii în baza unui studiu de caz, care a oferit panoramic o încadrare a fenomenului în discuție și a facilitat decisiv la circumscrierea punctuală a celor mai importante coordonate ale strategiilor modale în dezbaterile electorale televizate. Astfel au fost identificate mai multe strategii din perspectivă modală: a) strategia de a ieși învingător – comună tuturor celor care intră în competiția electorală și realizată pe distanța candidat –electorat; b) strategia de atac și cea de apărare – posibile pe axa candidat-contracandidat; c) strategii de studiere a con-

textelor și de producție a identității politice – posibile pe axa candidat – contexte (situaționale, instituționale, sociale și culturale).

Așadar, constatăm că analiza minuțioasă, multinivelară a discursului politico-mediatic – dezbateră electorală televizată contribuie atât la redelimitarea unui gen discursiv extrem de popular, aflat la interferența polemicii, argumentării și impoliteții, cât și la relectura comunicării politice din perspectiva strategiilor marcate de dimensiunea modală care relevă o configurație atitudinală complexă. Lectura dezbaterii electorale televizate oferă suport pentru o analiză lingvistică laborioasă ce permite înțelegerea efectelor pragmatice ale genului discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs dialogal instituționalizat în general, și în cadrul comunicării politice electorale în particular.

7. Expresiile modale sunt utilizate cu evident scop argumentativ și persuasiv de către actorii politici. Orice discurs politic neapărat va îngloba, în toate elementele sale, suficiente mărci ale afectivității și componente logice, fapt ce asigură o interacțiune reciprocă eficientă dintre argumentare și modalizare în discursul politic. Orientarea vectorială dinspre emițător spre receptor va varia pe diferite traiectorii, după cum am demonstrat, în dependență de scopul comunicativ al actorului politic.

Prezența atitudinii obiective/subiective, diversitatea strategiilor modale reclamă, indiscutabil, o nouă optică de abordare a comunicării în sfera politicului. Astfel, modalitatea din discursul politic se transformă într-o componentă verbală a actorului politic contemporan prin intermediul căreia acesta își asigură și își construiește un capital de imagine, relevând ”identitatea modală a candidatului politic”.

În baza demersului științific realizat, facem următoarele **recomandări**:

1. efectuarea unei analize comparate a utilizării modalizatorilor și a efectelor modale în discursul politic din perspectiva strategiilor discursive marcate de dimensiunea de gen. Investigarea dimensiunii de gen ca perspectivă incontestabilă în analiza pragmatică a discursului devine o prioritate în lumina optimizării calității democrației, a elaborării noilor referențiale pentru politici publice de dezvoltare durabilă, egalitară;

2. cercetarea elementelor modale în discursurile politice lansate în perioade de crize și conflicte;

3. studierea resurselor modale epistemice utilizate de actori politici la prezentarea programelor politice și, în consecință, ilustrarea gradului de responsabilizare și de certitudine față de acestea;

4. extinderea cercetării subiectului tezei prin realizarea unui studiu comparativ între discursurile de investiție din perioada de tranziție din Republica Moldova și cele din perioada de tranziție din alte spații culturale;

5. aprofundarea studiului asupra *fenomenului de modalitate* în discursul politic din mass-media din Republica Moldova;

6. includerea unui curs teoretico-aplicativ în spectrul de specialități în cadrul Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării cu denumirea: „Mesajul modal în discursul public. Practici de interpretare și decodificare”;

7. elaborarea unui suport de curs intitulat: „Tehnici de elaborare a discursului în administrația publică”;

8. organizarea training-urilor pentru instituțiile mass-mediei, serviciile de presă, structurile departamentale, ministeriale responsabile pentru PR, difuzarea mesajelor politicienilor, președinților, în scopul însușirii mecanismelor de aplicare a *modalității* în mesajul lansat publicului.

BIBLIOGRAFIE

1. Arsith M. Semiotica discursului politic. Iași: Editura Ștefan Lupașcu, 2005. 258 p.
2. Boicu R. Dezbateră electorală televizată. Royal și Sarkozy în finală. București: Ars Docendi, 2012. 353 p.
3. Ciumacenco V. Dezbateră electorală televizată: abordare discursivă. În: Valori ale mass-mediei în epoca contemporană. Chișinău: CEP USM, 2016, vol. 6, p. 238-248.
4. Ciumacenco V. Discursul politic: aspecte ale interrelaționării dintre argumentare și modalizare. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. Chișinău: Tip. Centrală, 2015, nr. 3 (169), p. 169-176.
5. Ciumacenco V. Resurse modale în discursul de investiție: perspectivă discursivă. În: Intertext. Chișinău, 2017, nr. 3/4 (43/44), p.90-99.
6. Cmeciuc C. Strategii persuasive în discursul politic. Iași: Universitas XXI, 2005. 307 p.
7. Gherasim P. Semiotica modalităților (o analiză contrastivă româno-franceză). Iași: Casa Editorială „Demiurg”, 1997. 276 p.
8. Gramatica limbii române. Vol. II. Enunțul. București: Editura Academiei Române, 2005. 1036 p.
9. Marga D. Repere în analiza discursului politic. Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene, 2004. 195 p.
10. Mățaș N. Câteva observații asupra unor procedee lexicale de redare a nuanțelor de aspect. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Chișinău (filologie). 1969, vol. 93, p. 38-51.
11. Moraru V., Ciumacenco V. Strategii modale în dezbateră electorală televizată (studiu de caz). În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. 2016, nr. 3 (172), p. 143-154.
12. Nagy R. Dicționar de analiză a discursului, Iași: Institutul European, 2015. 452 p.
13. Roventă-Frumușani D. Ipostaze discursive. București: EUB, 2009. 272 p.
14. Бородавкина Е. А. Объективная модальность как инструмент манипулятивного воздействия в политическом дискурсе. В: Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина, Санкт-Петербург, 2012, №1, том 7, с. 137-149.
15. Кобрин О. А. Модусные категории как способы выражения субъективного отношения человека к высказыванию. В: Вопросы когнитивной лингвистики. 2006, №2, с.90-100.
16. Хоецян А. К. Стилеобразующая функция категории модальности в ораторской речи. Автореф. дисс. канд. филол. наук. Ереван, 2003. 24 с.
17. Ciumacenco V. A pragmatic approach towards the Presidential Address for the New Year. In: Proceedings Volume: 3rd Central and Eastern European LUMEN International Conference - New approaches in Social and Humanistic Sciences, 8-10 iunie 2017. Iași: Editura Lumen, 2018, vol.3, p. 137-152.
18. Harris Zellig S. Discourse Analysis. In: Language. 1952, nr. 28:1, p. 1-30.
19. Iyengar S., Reeves R. Do the media govern? New Delhi: Sage, 1997. 488 p.
20. Blanché R. Structures intellectuelles. Essai sur l'organisation systématique des concepts. Paris: Librairie philosophique, 1966. 320 p.
21. Trognon A., Larrue J. Pragmatique du discours politique. Paris: Armand Colin, 1994. 183 p.
22. Tuțescu M. L'auxiliation de modalité: dix auxi-verbos modaux. București: EUB, 2005. 247 p.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI

1. Ciumacenco V. A pragmatic approach towards the Presidential Address for the New Year. In: Proceedings Volume: 3rd Central and Eastern European LUMEN International Conference - New approaches in social and humanistic sciences. 8-10 iunie 2017. Iași:ed. Lumen, 2018, vol.3, pp. 137-152. – 0,8 c.a. ISSN: 2601 – 2529.
2. Ciumacenco V. Resurse modale în discursul de investiție: perspectivă discursivă. În: Intertext, 2017, nr. 3-4 (43/44), pp. 90-99. - 0,7 c.a. ISSN 1857-3711 / e-ISSN 2345-1750 (cat. B+).
3. Ciumacenco V., Moraru V. Strategii modale în dezbaterile electorale televizate (studiu de caz). În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2016, nr. 3 (172), pp. 143-154. – 0,9 c.a. ISSN 1857-2294 (cat. B).
4. Ciumacenco V. Dezbaterile electorale televizate: abordare discursivă. În: Valori ale mass- mediei în epoca contemporană. Chișinău: CEP USM, 2016, vol. 6, pp. 238-248. - 0,6 c.a. ISBN 978-9975-71-832-5.
5. Ciumacenco V. Discursul politic: aspecte ale interrelaționării dintre argumentare și modalizare. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe, 2015, nr. 3 (169), pp. 169-176. – 0,6 c.a. ISSN 1857-2294 (cat. B).
6. Ciumacenco V. Categoria modalității ca strategie comunicatională în discursul politic. În: La Francopolyphonie, 2015, vol. 1, nr. 10, pp. 262-274. – 0,8 c.a. ISSN 1857-1883 (cat. B).
7. Ciumacenco V. Analysis of Obama's rhetorical style from the perspective of linguistic techniques. În: Cenac Oana Magdalena (coord.). Lexic politic. Discurs politic. Materialele Conferinței internaționale „Lexicul politic-martor al transformărilor social-politice și de mentalitate din lumea contemporană”, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, 11-12 octombrie 2012. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2014, pp. 36-53. – 0,9 c.a. ISBN 978-606-17-0633-4.
8. Ciumacenco V. Semiotic interpretation of visual images used in political communication. În: La Francopolyphonie, 2013, vol. II, nr. 8, pp.189-200 – 0,7 c.a. ISSN 1857-1883 (cat. B).
9. Ciumacenco V. Pragmatics in political exchanges. În: XIV Невские чтения: Актуальные проблемы современной науки. Материалы международ. науч.-практ. конф. 23-28 апреля 2012, Невский институт языка и культуры. Санкт-Петербург, 2012, № 1 (3), с. 137-146 – 0,6 c.a. ISSN 2224-5065.
10. Ciumacenco V. Interpreting modal meanings in political discourse. În: Actele colocviului internațional „Langage(s) et traduction”. Universitatea din București, 9-10 iunie 2011. București: EUB, 2012, pp. 433-445 – 0,7 c.a. ISBN 978-606-16-0114-1.
11. Ciumacenco V. Specialized discourse analysis: a theoretical approach to political discourse. În: XIII Невские чтения: Коммуникация в условиях глобальной информатизации Материалы международ. науч.-практ. конф. Невский институт языка и культуры, 20-22 апреля 2011. Санкт-Петербург: Невский институт языка и культуры, 2011, с. 264-269 - 0,4 c.a. ISBN 978-5-91583-032-4.

12. Ciumacenco V. Limbajul politico-diplomatic din perspectiva categoriei modalității. În: Intertext, 2010, nr 1-2 (13-14), pp. 210-216. -0,5 c.a. ISSN 1857-3711 (Cat. B).
13. Ciumacenco V. Modality in specialized texts. În: XIII Невские чтения: Язык и культура – основа общественной связности. Материалы междунаро­д. науч.-практ. конф. научн. Сессии. Невский институт языка и культуры, 21-23 апреля 2010. Санкт-Петербург: Невский институт языка и культуры, 2010, с. 300-305. - 0,3 с. а. ISBN 978-5-91583-027-0.
14. Ciumacenco V. The role of language in diplomacy. În: Вопросы современной филологии и методики обучения языками в вузе и школе. XV Между­народная научно-практическая конференция, 24-25 марта, 2010 / Сборник статей. Пенза: Пензенский государственный педагогический университет им. В. Г. Белинского, 2010, с. 51-54.- 0,2 с.а. ISBN 978-5-94338-412.
15. Ciumacenco V. The semantic and syntactic development of the quasi-modal *have to* in English. În: Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați. Fascicula XXIV, 2010, nr. 1 (3), pp. 154-159 – 0,5 с.а. ISSN 1844-9476.
16. Ciumacenco V. The meaning of the English modal verbs in translation. În: Limba și literatura: Repere identitare în context european (Universitatea din Pitești), 2010, nr. 7, pp. 312-317- 0,4 с.а. ISSN 1843-1577 (cat. B+).
17. Ciumacenco (Stog) V. Modalitatea în disciplinele limbii. În: Intertext, 2009, nr. 1-2, pp. 117 -122. – 0,4 с.а. ISSN 1857-3711 (Cat. B).
18. Ciumacenco (Stog) V. WILL: Modal or future tense marker? În: Limba și litera­tura – repere identitare în context european (Universitatea din Pitești), 2009, nr. 5, vol. I, pp. 286-292 - 0,4 с.а. ISSN 1843-1577 (cat. B+).
19. Ciumacenco (Stog) V. On the semantic aspect of the English semi-modals. În: Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați. Fascicula XXIV, 2009, nr. 1 (2), pp. 181-187 – 0,6 с.а. ISSN 1844-9476.

ADNOTARE

Ciurmacenco Valentina, Interacțiuni modale în discursul politic. Teză de doctor în științe ale comunicării. Chișinău, 2018.

Structura tezei: Prezenta cercetare cuprinde adnotări în limbile română, engleză și rusă, o listă de abrevieri, text de bază expus pe 154 pagini, format din introducere și trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 245 titluri, 10 anexe. Tezele investigației se conțin în 19 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: discurs politic, perspectiva comunicativ-pragmatică, categoria modalității, interacțiune modală, configurație atitudinală, discurs de investiție, dezbateri electorale, semantica "lumilor posibile", modalitatea epistemică/deontică, strategii discursive.

Domeniul de studiu al tezei vizează filologia, științele ale comunicării, comunicarea politică.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul principal al cercetării de față constă în elucidarea aspectului comunicativ-pragmatic al construcțiilor modale utilizate în discursul politic, luând în considerare interacțiunea lor în structura enunțului, inclusiv manifestările acestora în textul și enunțul politic.

Noutatea și originalitatea științifică. Caracterul novator al lucrării este determinat de faptul că problematica privind dimensiunile modalității în discursul politic este una puțin dezbătută în spațiul științific internațional, iar în cel autohton, la acest compartiment se constată un vid științific. În acest sens, studiul propus reprezintă o primă investigație de amploare în Republica Moldova a componentei modale în materie discursivă și a efectelor pe care le comportă aceasta. Este prima cercetare în spațiul investigativ autohton care pune accentul pe o paradigmă care are un impact semnificativ asupra construirii portretelor candidaților politici pornind de la reprezentările lor verbale, precum și asupra percepției discursului politic de către public. Lucrarea scoate în relief și aspecte ce țin de tendințele și perspectiva discursivității politice într-o societate informațională în proces de devenire, cum este cazul Republicii Moldova.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în relevarea importanței utilizării construcțiilor modale într-o anumită cheie, cea a certitudinii, posibilului, imposibilului, necesarului, contingentei etc., ce contribuie la organizarea textuală, devenind unele dintre cele mai adecvate instrumente utilizate în discursul politic pentru a reda poziția și viziunea actorului politic având ca scop influențarea și convingerea alocutorului.

Semnificația teoretică. Cercetările efectuate indică aspectul de valoare a cadrului conceptual, în urma căruia au fost obținute rezultate științifice noi, au fost precizate punctele de vedere asupra eficientizării discursului politic, determinând perspectivele contribuțiilor științifice ulterioare. Lucrarea constituie o sursă modernă și actuală pentru publicul avizat din universități, școli doctorale, institute de cercetări științifice în domeniul filologiei, jurnalismului, științelor comunicării.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele investigării particularităților a câtorva forme reprezentative ale discursului politic (*discursurile de investiție și dezbaterile electorale televizate*), prefigurează sugestii concrete la predarea unor cursuri universitare, sunt utile pentru îmbunătățirea competenței de comunicare a persoanelor implicate în viața politică și publică a țării, prin cunoașterea și utilizarea metodelor practice de interacțiune eficientă în procesul elaborării mesajelor politice, luărilor de cuvânt în public într-o societate modernă.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice au fost implementate prin publicarea a 19 articole și studii și prin contribuții la conferințe naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Чумаченко Валентина. Модальные взаимодействия в политическом дискурсе. Диссертация на соискание ученой степени доктора наук в области массовых коммуникаций. Кишинёв, 2018.

Структура работы. Работа состоит из аннотаций на румынском, русском и английском языках, списка сокращений, содержания, введения, трёх глав, 154 страниц основного текста, общих выводов и рекомендаций, библиографии (245 источников), 10 приложений. Результаты исследования опубликованы в 19 работах.

Ключевые слова: политический дискурс, коммуникативно-прагматическая перспектива, категория модальности, модальные взаимодействия, вариативность отношения автора к высказыванию, инаугурационная речь, предвыборные дебаты, семантика "возможных миров", эпистемологическая/ деонтологическая модальность, дискурсивные стратегии.

Область исследования диссертации касается филологии, коммуникационные науки, политическая коммуникация.

Цель и задачи работы. Главная цель настоящего исследования состоит в освещении коммуникативно-прагматического аспекта модальных конструкций, используемых в политическом дискурсе, принимая во внимание их взаимодействие в структуре высказывания, в том числе их проявление в политическом тексте и высказывании.

Научная новизна и оригинальность. Новаторский характер работы определен тем, что проблематика модальности в политическом дискурсе является одной из малоисследованных в международной научной среде, а в национальном научном пространстве констатируется в целом, вакуум. В данном контексте настоящая работа представляет собой первое масштабное исследование в Республике Молдова модальных конструкций на материале дискурсивных текстов, а также производимых модальностью эффектов. Это первое на отечественном пространстве исследование, которое ставит акцент на парадигме которая оказывает серьезное воздействие на создание портретов политических кандидатов (исходя из их выступлений), а также на восприятие политического дискурса обществом. Работа проливает свет и на некоторые аспекты, касающиеся тенденций и перспектив политической дискурсивности в информационном обществе, находящемся в процессе становления, как, например, в Республике Молдова.

Основная решенная научная проблема заключается в выявлении важности использования модальных конструкций в определенных условиях, а именно, уверенности, возможности, невозможности, необходимости, обстоятельствах и т.д., которые способствуют организации текста и становятся одними из основных средств, используемых в политическом дискурсе, для выражения точки зрения и позиции политического деятеля с целью оказания влияния и убеждения на публику.

Теоретическая значимость. Проведенные исследования показывают ценность концептуальной основы, приводящей к новым научным результатам в области изучения политического дискурса, раскрытию ресурсов политического дискурса и обозначению перспектив для дальнейших научных разработок. Работа является современным и актуальным источником для широкой публики, для студентов, аспирантов, а также для представителей академического сообщества университетов, докторальных школ, научно-исследовательских институтов в области филологии, журналистики, и наук о коммуникации.

Практическая ценность работы. Результаты исследования особенностей некоторых релевантных форм политического дискурса (*инаугурационные речи* и *предвыборные телевизионные дебаты*) выдвигают предложения в преподаванию университетских курсов, будут полезны для улучшения коммуникационной компетенции лиц, вовлеченных в политическую и общественную жизнь страны посредством знания и использования практических методов эффективного взаимодействия в процессе составления политических сообщений.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования, представленные в диссертации, были опубликованы в 19 научных статьях и изложены в докладах и сообщениях на национальных и международных конференциях.

ANNOTATION

Ciumacenco Valentina, Modal interactions in political discourse. Ph.D. Thesis in sciences of communication. Chisinau, 2018.

Thesis structure. The research contains annotations in Romanian, Russian, and English; list of abbreviations; 154 pages of basic text, composed of introduction; three chapters, general conclusions and recommendations; bibliography (245 sources), 10 appendices. The results of the research work have been approached in 19 scientific papers.

Key-words: political discourse, communicative-pragmatic perspective, category of modality, modal interaction, configuration of attitude, inaugural address, election debate, semantics of "possible worlds", epistemic/deontic modality, discursive strategies.

Field of study relates to philology, sciences of communication, political communication.

Goal and objectives. The main goal of the given research paper is to reveal the communicative-pragmatic aspect of the modal constructions used in political discourse, taking into account their interaction within the structure of utterances, including their manifestations in the political utterance and text.

The research novelty and originality is determined by the fact that the problem concerning the dimensions of the category of modality in political discourse is less approached among international researchers. As regards national research space, there is a scientific vacuum, in general, on this topic. In this context, the given Ph.D. thesis is the first vast research in the Republic of Moldova of modal constructions from discursive perspective and the effects that are produced as a result of their usage. It is the first research paper conducted at national level that puts special emphasis on a paradigm that has a significant impact on image-building of political candidates by taking into account their verbal representations, as well as on the perceiving of political discourse by the audience. The thesis highlights also some aspects related to the tendencies and the perspectives of the political discourses in an information society in the process of democratization as in the case of the Republic of Moldova.

The solved important scientific problem lies in revealing the importance of using modal constructions in a particular key, that of certainty, possibility, impossibility, necessity, contingency etc., that contributes to the textual organization, becoming one of the most appropriate tools used in political discourse to render the politician's attitude and vision with the aim of influencing and persuading the targeted public.

Theoretical significance. The research carried out shows the value aspect of the conceptual framework, resulting in new scientific results, the views on the effectiveness of the political discourse, and the perspectives of the subsequent scientific contributions. The thesis is a modern and updated source for the well-known public in universities, doctoral schools, scientific research institutes in the field of philology, journalism, and communication sciences.

The applicative value of the paper. The research points to an increased role of the conceptual aspect which constitutes the basis for new scientific results and the value of the dissertation increased as it envisages concrete suggestions for teaching some university courses. Furthermore, the investigation outcomes reveal the peculiarities of some of representative genres of political discourse: inaugural addresses and TV election debates, that may be useful for the improvement of the communication competences of people involved in the political and public life of the country, by acquiring skills in using practical methods of effective communication in a modern society.

Implementation of scientific results. The scientific results were implemented through the publication of 19 articles and studies and contributions to national and international conferences.

CIUMACENCO VALENTINA

INTERACȚIUNI MODALE ÎN DISCURSUL POLITIC

571.02. Comunicare și relații publice

Autoreferatul tezei de doctor în științe ale comunicării

Aprobat spre tipar: 24.05. 2018
Hârtie ofset
Coli de tipar: 2.00

Formatul hârtiei A4
Tipar digital. Tiraj 50 ex.
Comanda nr. 40

Tipografia "PRINT-CARO",
str. Astronom Nicolae Donici 14, mun. Chișinău, MD-2049
Tel. 022 85-33-86